

Використані джерела

1. *Нагаєвський І.* Історія української держави двадцятого століття / І. Нагаєвський. – Київ : Український Письменник, 1993. – 413 с.
2. *Кугутяк М.* Галичина: сторінки історії. Нариси суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.) / М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – 202 с.
3. *Настасяк І.* Історико-правовий аналіз входження Галичини до складу Австрійської імперії / І. Настасяк // Вісник Львівського університету. – Львів. – 2003. – Вип. 38. – (Серія юридична).
4. *Аркуша О. Г.* Час народів. Історія України XIX століття : навч. посіб. / О. Г. Аркуша, К. К. Кондратюк, М. М. Мудрий, О. М. Сухий ; за заг. ред. М. М. Мудрого. – Львів, 2016. – 408 с.
5. *Субтельний О.* Україна: історія / О. Субтельний. – Київ, 1991. – 512 с.
6. *Тищик Б. Й.* Історія держави і права зарубіжних країн. Новий час (XVII ст. – 1918 р.) : навч. посіб. / Б. Й. Тищик. – Львів : Світ, 2013. – 752 с.
7. *Сарбей В. Г.* Національне відродження України / В. Г. Сарбей. – Київ : Альтернативи, 1999. – Т. 9. – 335 с.
8. *Тищик Б. Й.* Історія держави і права Австрії та Австро-Угорщини (X ст. – 1918 р.) : навч. посіб. / Б. Й. Тищик. – Львів : Юрид. ф-т Львів. нац. ун-ту імені Івана Франка, 2003. – 80 с.
9. *Трайнин И. П.* Национальные противоречия в Австро-Венгрии и ее распад / И. П. Трайнин. – М., 1947. – 247 с.
10. *Павлов С. С.* Правові традиції в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / С. С. Павлов. – Одеса, 2010. – 20 с.
11. *Історія українського права* : посіб. / І. А. Безклубий, І. С. Гриценко, О. О. Шевченко [та ін.]. – Київ : Грамота, 2010. – 336 с.

Бойко І. Й. Місце і роль Галичини у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини 1772–1918 рр.

У статті проаналізовано причини й наслідки приєднання Галичини до складу Австрії та Австро-Угорщини. Значну увагу присвячено визначенню місця і ролі Галичини у державно-правовій системі Австрії та Австро-Угорщини.

Ключові слова: державно-правова система, законодавство, Галичина, Австрія, Австро-Угорщина.

Бойко И. Й. Место и роль Галичины в государственно-правовой системе Австрии и Австро-Венгрии 1772–1918 гг.

В статье проанализированы причины и последствия присоединения Галичины в состав Австрии и Австро-Венгрии. Значительное внимание посвящено определению места и роли Галичины в государственно-правовой системе Австрии и Австро-Венгрии.

Ключевые слова: государственно-правовая система, законодательство, Галичина, Австрия, Австро-Венгрия.

Boyko I. Place and role of Galicia in the state-legal system of Austria and Austria-Hungary 1772–1918

The article analyzes the causes and consequences of the accession of Galicia to Austria and Austria-Hungary. Much attention is devoted to determining the place and role of Galicia in the state legal system of Austria and Austria-Hungary.

Key words: state law system, legislation, Galicia, Austria, Austria-Hungary.

УДК 94(477) «1917–1921»: 342.395.7 (477)

Богдан Іванович Андрусишин,

*професор кафедри теорії та історії держави і права
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова,
доктор історичних наук*

Ольга Володимирівна Токарчук,

*доцент кафедри теорії та історії держави і права
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова,
кандидат юридичних наук*

**ПРО РЕВОЛЮЦІЙНІ ТА ЮРИДИЧНІ ОСНОВИ ВІДНОВЛЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ**

(до 100-річчя Української національно-демократичної революції 1917–1921 рр.)

Ідеї єдності та соборності, як і свободи та незалежності, лежать в основі державницької ідеології будь-якого народу. Одним із головних завдань сучасного державотворення в Україні є консолідація української нації, всіх громадян, збереження територіальної цілісності держави, зміцнення єдності усіх її регіонів. Важливе значення має врахування, вивчення та узагальнення досвіду творення української державності.

Революція Гідності підтвердила намір обрати незалежний шлях розвитку України; почалася новітня російсько-українська війна, активну участь у якій бере «п'ята колона» в Україні, і яку Росія намагається показувати перед світом як внутрішньо український конфлікт.

Так було і майже сто років тому: події національно-визвольних змагань українців, проголошення незалежної держави – Української Народної Республіки (далі – УНР) – викликали збройну агресію більшовицької Росії, яку радянська історіографія подавала як «тріумфальну ходу радянської влади на Україні» і «допомогу братського російського народу» для перемоги українських трудящих над буржуазною Українською Центральною Радою (далі – УЦР) і встановлення та зміцнення диктатури пролетаріату [1, с. 71].

Українські правники в еміграції значну кількість праць присвятили Українській революції 1917–1921 рр.; вони вдало поєднували громадську, політичну та наукову діяльність. Перебуваючи в емігрантському середовищі, вчені продовжували активно займатися державотворчою діяльністю і реалізовувати себе в громадсько-політичній роботі. Державно-правові погляди С. Шелухіна та А. Яковліва не втратили своєї актуальності і нині, особливо коли все частіше спостерігаються передвиборча боротьба, парламентські чвари, урядові прорахунки, які закінчуються певним розчаруванням для населення. Можна стверджувати, що, з одного боку, український народ багато втратив від того, що значна кількість української інтелігенції не з власної волі покинула територію України назавжди, з другого – саме представники української еміграції проаналізували та переосмислили революційні події та зробили чималий внесок в історію та право України. Варто зважити на твердження С. Шелухіна, який зазначив: «Україна не знала жодної інтервенції, яка б служила інтересам українського народу і за яку він згодом не розплачувався» [2].

Питання легітимації радянської влади в Україні, що закріпилася у боротьбі з українськими національними урядами в добу Національно-демократичної революції 1917–1921 рр., належать до неоднозначних і дискусійних проблем історії держави і права України ХХ ст. і вимагають переосмислення з нових позицій.

Джерела легітимності певної влади визначають специфіку набуття легітимності політичної влади для кожної конкретної країни, формуючи при цьому її національну модель. Є. Цокур з цього приводу зазначає: «Легітимність – це та нерозривна складова, віртуальний ресурс, який дає змогу особистості поступатися своїми правами та свободами на користь суспільних інтересів і державно-політичних пріоритетів. Певною мірою легітимність – це віра в надзвичайні здібності та бажану ефективність роботи владних структур, викликана бажанням покращення власного життя, досягнення суспільного прогресу, романтизація влади, вчинки, події тощо. Цей ресурс може бути як безмежним, так і вичерпним. Від ефективності дій владно-політичних структур та лідерів залежить його рівень, дієвість, можливість і тривалість використання легітимного потенціалу суспільства» [3].

А. Яковлів вважав, що в період національно-визвольних змагань змінилося чотири форми державного ладу: автономія з УЦР, самостійна УНР, монархічна держава гетьманська й радянська республіка у федерації з Росією. На його думку, з них дві останні є чужими українському народові, оскільки держава гетьманська була утворена при допомозі німців, а радянська республіка була окупаційною, утвореною московськими комуністами при допомозі війська. Ні та, ні друга не були витвором вільної суверенної волі українського народу, він їх не признав і не прийняв. Єдина лише держава – УНР із початку й до кінця була дійсним витвором українського народу [4, с. 12].

Частина українських націоналістів вбачає початок України як держави в Акті проголошення відновлення Української держави від 30 червня 1941 р., називаючи дороговказом й орієнтиром українського народу в його новітній історії. «...22-й січень 1918/19 рр. У цій даті український народ бачить узмістовлення свого національного державного ідеалу» [5, с. 61; 6].

С. Шелухін як спеціаліст у галузі державного права завжди стояв на тих позиціях, що для того, аби переконати іноземні країни про правдиві права українського народу в питаннях суверенітету, державності, незалежності, самостійності, слід виступати з науково аргументованими твердженнями найперше в галузі державного та міжнародного права. Це, на його думку, вимагає юридичного обґрунтування й висвітлення фактів так, щоб правність суверенітету, державності й самостійності українського народу була б до очевидності доведеною і переконливою. Учений абсолютно переконаний, що український народ повинен використовувати ті самі права, застосовувати ті самі принципи, ставити ту саму мету, що й інші народи, бо «правний ґрунт у його твердий і повний внутрішньої сили права, тому й відносини до нього і з боку Московитів, і з боку всіх повинні бути не інакші, а такі самі» [7, с. 8].

А. Яковлів стверджував, що першочерговим завданням, яке може сприяти незалежності України, має стати встановлення економічних зв'язків з європейськими державами. Правник наголошував: «Ми занадто слабкі політично, щоб самі утворити потрібну нам політичну комбінацію, чекати, що та чи інша комбінація, яка складається без нашого прямого впливу, щось може дати нам при тих чи інших умовах, це діло і непевне, і небезпечне, бо коли ми не маємо сили вплинути на комбінацію, то вона тим самим від нас не залежить і може повернутися проти нас, як вже не раз бувало. <...> Надія на англо-

німецьку чи на чорноморську комбінацію, чи на якусь іншу, не дасть жодних результатів при слабкості держави, а навпаки, може нас мимо волі нашої, зробити об'єктом продажі чи експлуатації, як звичай-нісіньку, але грандіозну і дуже привабливу “концесію”» (арк. 3 зв.) [8].

Оцінюючи значення IV універсалу про повну незалежність Української Держави у формі УНР, А. Яковлів згадував, що «Український Народ устами своїх 800 представників, членів УЦР, визнав і формально проголосив свою повну, необмежену державну самостійність та свою незалежну державу – Українську Народну Республіку. Цим урочистим актом Український Народ назавжди “самовизначився”, перед цілим світом виявив свою непорушну волю бути господарем на своїй прапрадідівській землі, жити в своїй ні від кого незалежній державі – УНР. Це виявлення волі вільного Українського Народу жодні наступні події, жодний примус, жодне невизнання з боку інших держав чи народів не може позбавити правової сили. Четвертий Універсал верховного законодавчого органу України – Української Центральної Ради, був, є й буде Хартією свободи Українського Народу, актом, що проголосив 22 січня 1918 р. державну самостійність і незалежність України на віки» [9, с. 3].

Останній президент УНР в екзилі М. Плав'юк бачив генетичний зв'язок між «історичним рішенням Верховної Ради України з дня 24 серпня 1991 року, потвердженим вільним волевиявленням народу України 1 грудня того ж року», коли «здійснилася мрія синів і дочок українського народу», і вписаними в історію України золотими літерами датами «22 січня 1918 і 1919 років», в той час, як «пролунали на Софійській площі і по всій Україні слова IV універсалу Української центральної ради: “Віднині Українська Народна республіка стає самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною державою українського народу”» [5, с. 60].

С. Шелухін наголошував, що поява українського народу на світовій арені в ролі самостійного суверенного, повноправного суб'єкта міжнародного права зачепила багато різних відносин і чужих інтересів, і це вимагало «дуже багато всяких злагоджень, упорядковань, координовань, погоджень, визнань». Він розмірковував, що в односторонньому порядку Україна не може нав'язувати чи наказувати свою волю контрагентам і зацікавленим. Зрозумілим для нього був той факт, що одностороння заява IV універсалу сама нічого не вирішила, нікого ні до чого не зобов'язала. Він залишався непохитним у своїх переконаннях, що для позитивних рішень у правових справах потрібні правові підстави, основи, аргументи. Для цього IV універсал, на його думку, абсолютно не годився, бо він не мав правових підстав «та й сам своєї правосилости вимагає для себе правного походження й правного титулу» (арк. 122) [10].

Найбільше праць дослідники еміграції присвятили ключовому етапу боротьби, коли була створена держава – Українській революції 1917–1921 рр. Питання про ставлення до Української революції діячів еміграції потребує глибокого аналізу. Дослідивши правову спадщину С. Шелухіна та А. Яковліва, можна стверджувати, що погляди їх різняться, зокрема, це стосується трактування IV універсалу, тобто революційних основ відновлення української держави.

Так, у своєму листі до редакції журналу «Розбудова нації», написаному в Празі 1928 р., С. Шелухін продовжував наголошувати, що датою відновлення української незалежності є 28 лютого 1917 р., а визнання IV універсалу УЦР за основу й за проголошення української державності було б компрометацією її в правовій основі і позбавляло б історичних та правових основ [11, с. 360]. Правник виокремив такі незаперечні факти, які мали існування до видання IV універсалу:

1. Знищення царської влади 28 лютого 1917 р. і переходу суверенітету, узурпованого царем, до українського народу. Україна стала вільною. Така подія, на думку С. Шелухіна, є основою незалежної правової сили УЦР, вона для всіх підносить і її значення.

2. Учений наголошував, що за документами більшовики вже 4 грудня 1917 р. визнали незалежність України, тому, якщо вважати Україну незалежною з 22 січня 1918 р., виходить, що більшовики раніше визнали державність України, ніж вона сама.

3. Ще одним незаперечним фактом існування української державності С. Шелухін називає відрядження французького та англійського дипломатичних агентів у листопаді 1917 р. як представництва до української суверенної республіканської держави. Якщо до 22 січня 1918 р. Україна не була державою, вказує правник, то цей факт не має жодного значення і самі українці зрікаються його.

4. Українська нота до Бресту до Центральних держав 28 грудня 1917 р. про вступ УНР у ролі самостійного суб'єкта міжнародного права в самостійні міжнародні відносини з державами.

5. Визнання 30 грудня 1917 р. УНР як самостійної держави Німеччиною, Австро-Угорщиною, Туреччиною і Болгарією та прийняття ними для правових перемовин Української делегації. Утворення цими державами мирових договорів з Україною. Святкуванням дати 22 січня українці, вважає правник, 12амі зрікалися б цього історичного акта (арк. 264) [12].

Стверджувати про те, що Україна як суб'єкт міжнародного права виникає 12 (25) грудня 1917 р. після того, як I Всеукраїнський з'їзд Рад оголосив Україну республікою рад, як мінімум, некоректно [5, с. 63].

По-перше, тому що на 12 грудня більшовики не контролювали і не здійснювали ефективного керівництва більшістю території України.

По-друге, більшість населення тогочасної України не підтримувало українського радянського уряду, який за аналогією з Генеральним секретаріатом називався Народним секретаріатом, а проголошена більшовиками держава своєю назвою обрала також УНР і лише згодом стала називатися УСРР, яка легітимізувалася методами репресій, шляхом масового терору та нав'язуванням державної ідеології.

У праці «Договір гетьмана Богдана Хмельницького з Московським царем Олексієм Михайловичем 1654 р.» А. Яковлів дослідив правовий статус України в момент підписання договору: «Україна була фактично й юридично цілком самостійна держава. Юридично, бо державно-правові стосунки між Україною і Польщею, сформульовані в договорах Зборівському та Білоцерківському, були внаслідок війни зірвані. Україна не визнала над собою іншої влади, крім влади свого гетьмана і як вільну, незалежну державу, Україну трактував і Московський цар. Фактично, Україна стала вільною, ще перед зазначеними договорами. Отже, складаючи договір з Москвою, як незалежна держава, Україна ставила свої умови, що їх друга сторона в договорі – Москва, прийняла» [13, с. 45–46].

З думку С. Шелухіна, ні царські, ні гетьманські узурпації не можуть позбавити народ належних йому прав суверенітету. Він називає акт 1654 р. договором між суверенним українським народом і московським царем, як таким же сувереном. Україна не об'єднувалася з московським народом, а лише визнала «своім государем царствующого в Москві царя з його потомством», залишившись окремою суверенною державою. «Коли царя не стало, то й зв'язку не стало, бо немає того, що робило зв'язок, тобто не стало й акту» (арк. 292) [12].

Так, відповідно до теорії С. Шелухіна датою відновлення української державності є зречення московського царя 3 березня 1917 р. від суверенітету й престолу та звільнення російських народів від присяги підданства [14, с. 71].

Післяреволюційна еміграція не була ідейно однорідною. Діячі української еміграції виокремлювалися у соціалістичну, ліберальну, націоналістичну, монархічну течії [15, с. 280].

Т. Маньгора, на основі аналізу праць А. Яковліва, доходить висновку, що він належить до представників емігрантсько-державницького напрямку в українській історіографії, до якого зараховує, зокрема й С. Шелухіна; вони розглядали українсько-московські договори як заходи царського уряду щодо обмеження самостійності України [4, с. 15]. Таким чином, щодо юридичних основ відновлення української державності погляди вказаних вище вчених-правників характеризуються схожістю.

Аналізуючи прорахунки в закордонній політиці УНР, А. Яковлів пов'язував їх із внутрішнім становищем у країні. Він наголошував, що передумовами успіху дипломатичної діяльності є, серед іншого, «коаліція та консолідація національних сил» у самій українській державі, здійснення в УНР аграрних та економічних реформ.

Дослідивши праці С. Шелухіна, можна виокремити основні причини поразки української революції 1917–1921 рр.: відсутність у діях державної влади правильної політичної орієнтації, орієнтація на чужі політичні сили в 1917 р. спричинила руйнування єдиного фронту національного руху, поглибила непорозуміння між українським народом та національною інтелігенцією, позбавила політичну еліту самостійності у прийнятті важливих державних рішень; низький професійний рівень діяльності української дипломатичної служби, що створило проблеми, пов'язані з визнанням України як незалежної держави на міжнародній світовій арені; відсутність добре організованої української армії; незадовільна правова державна організація та юридична некомпетентність провідних політичних діячів УНР; відсутність в УНР налагодженої інформаційної системи, що сприяло поширенню неправдивої інформації про перебіг політичних процесів в Україні; важке фінансове становище УНР тощо.

Усі ці твердження залишаються, на жаль, характерними для сучасності. Нині наші державні діячі, політики повинні більше приділяти уваги історії боротьби українського народу за самостійність і незалежність України, бо з урахуванням помилок, на які вказували українські правники, можна було б уникнути їх повторення у майбутньому.

Використані джерела

1. *Грабовський С.* Нариси з історії українського державотворення / С. Грабовський, С. Ставроян, Л. Шкляр. – Київ, 1995. – 607 с.
2. *Шелухин С.* Проти інтервенції / С. Шелухин // Діло. – 1928. – 26 серпня.
3. *Цокур Є. Г.* Джерела легітимності політичної влади в контексті взаємодії держави та громадянського суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / Є. Г. Цокур ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2012. – 36 с.
4. *Маньгора Т.* Політико-правові погляди А. І. Яковліва: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права» / Т. В. Маньгора ; Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2015. – 19 с.

5. Андрусішин Б. І. Проблема спадкоємності української державності / Б. І. Андрусішин // Українська революція 1917–1921 рр: погляд із сьогодення : матеріали Міжнар. наук. конф. (25 квітня 2012 р.). – Київ : Український інститут національної пам'яті, 2013. – 656 с.

6. Ярослав С. Стецько. 30 червня 1941 р. Проголошення відновлення державності України / Ярослав С. Стецько. – Торонто ; Онтаріо ; Нью-Йорк ; Лондон, 1967. – 464 с.

7. Шелухін С. Україна – назва нашої землі з найдавніших часів / С. Шелухін. – Дрогобич : Бескид, 1992. – 249 с. – (Першотвір).

8. ЦДАВО України, Ф. 3696. Міністерство закордонних справ Української Народної Республіки, м. Київ, Кам'янець-Подільський, Вінниця; Тарнів (Польща), оп. 2., спр. 526. Листування з надзвичайною дипломатичною місією УНР в Бельгії та Голландії про відношення західноєвропейських держав до УНР про вступ України в члени міжнародного комерційного інституту в Брюсселі. 12 січня 1921 – 23 грудня 1921 р., 42 арк.

9. Яковлів А. Незабутні дні відновлення державної самостійності України (Уривки з моїх «Споминів») (6) / А. Яковлів // Свобода. – 1953. – № 28. – 30 січня.

10. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України, Ф. 3695. Особистий фонд члена Центральної ради, сенатора і професора Сергія Павловича Шелухіна, Оп. 1., Спр. 38. Рукопис статей «Початки української держави», «Права України на свою державність», «Історико-правні підстави української державності» та ін., 172 арк.

11. Шелухін С. Лист до редакції / С. Шелухін // Розбудова нації: орган Проводу Українських Націоналістів. – Прага, 1928. – Ч. 9. – С. 359–362.

12. ЦДАВО України, Ф. 3695. Особистий фонд члена Центральної ради, сенатора і професора Сергія Павловича Шелухіна, Оп. 1., Спр. 41. Рукописні та друковані статті щодо Української державності: «Дата відновлення української державності 28 лютого 1917 р.» «Україна» та інші, 339 арк.

13. Яковлів А. Договір Гетьмана Богдана Хмельницького з Московським царем Олексієм Михайловичем 1654 р.: // Історико-правничка студія з нагоди 300-річчя договору (1654–1954) / А. Яковлів. – Нью-Йорк : Видавничка спілка Ю. Тищенко & А. Білоус, 1954. – 126 с.

14. Токарчук О. В. Державно-правові погляди С. П. Шелухіна : монографія / О. В. Токарчук. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2012. – 178 с.

15. Політична наука в Україні. 1991–2016 : у 2 т. – Київ: Парламентське видавництво, 2016. – Т. 1. Політична наука: західні тренди розвитку й українська специфіка / НАН України, Ін-т політ. і етнонац. досліджень ім. І. Ф. Кураса; редкол.: чл.-кор. НАН України О. Рафальський (голова), д-р політ. наук М. Кармазіна, д-р іст. наук О. Майборода; автор предм. О. Рафальський; відп. ред. і упоряд. М. Кармазіна. – 656 с.

Андрусішин Б. І., Токарчук О. В. Про революційні та юридичні основи відновлення української державності (до 100-річчя Української національно-демократичної революції 1917–1921 рр.)

У статті досліджуються концепції С. Шелухіна та А. Яковліва щодо юридичних підстав незалежності українського народу. На основі праць українських правників з'ясовано, що для українського народу право державного суверенітету відновилося не тільки внаслідок зречення царя та звільнення від присяги підданства, а й із договірних підстав акта 1654 р. Стосовно революційних підстав відновлення української державності з'ясовано, що погляди вчених різнилися. Дата відновлення української державності в юридичній науці не є, на жаль, остаточно встановленою. Вона лежить між юридичними та революційними засадами початку української держави.

Ключові слова: С. Шелухін, А. Яковлів, Українська революція 1917–1921 рр., суверенітет, український народ, правові підстави.

Андрусішин Б. И., Токарчук О. В. О революционных и юридических основах восстановления украинской государственности (к 100-летию Украинской национально-демократической революции 1917–1921 гг.)

В статье исследуются концепции С. Шелухина и А. Яковлива по отношению к юридическим основаниям независимости украинского народа. На основе работ украинских юристов выяснено, что для украинского народа право государственного суверенитета возобновилось не только вследствие отречения царя и освобождение от присяги подданства, а и из договорных оснований акта 1654 г. Относительно революционных оснований восстановления украинской государственности выяснено, что взгляды ученых различались. Дата восстановления украинской государственности в юридической науке не является, к сожалению, окончательно установленной. Она лежит между юридическими и революционными принципами начала украинского государства.

Ключевые слова: С. Шелухин, А. Яковлив, Украинская революция 1917–1921 гг., суверенитет, украинский народ, правовые основания.

Andrusishin B., Tokarchuk O. About revolutionary and legal bases of restoration of the Ukrainian statehood (to the 100 anniversary of the Ukrainian national democratic revolution of 1917–1921)

In article concepts S. Shelukhina and A. Yakovliwa in relation to legislative bases of independence of the Ukrainian people are investigated. On the basis of works of the Ukrainian lawyers it is found out that for the Ukrainian people the right of the state sovereignty renewed not only owing to renunciation of the king and release from the oath of citizenship, and from the contractual bases of the act of 1654. Rather revolutionary bases of restoration of the Ukrainian statehood it is found out that views of scientists differed. Date of restoration of the Ukrainian statehood in jurisprudence is not, unfortunately, finalized. It lies between the legal and revolutionary principles of the beginning of the Ukrainian state.

Key words: S. Shelukhin, A. Yakovliv, Ukrainian revolution of 1917–1921, sovereignty, Ukrainian people, legal grounds.